

L'opinió del Comitè d'Experts

La Llei de serveis socials va partir d'un Document de bases elaborat l'any 2004 per un comitè d'experts. L'integraven Antoni Vilà i Mancebo, Júlia Montserrat i Cordoniu, Glòria Rubiol, Sebastià Sarasa i Urdiola, Joan Ramon Marsal i Yúfera, i Ramon Nicolau i Nos. Després de l'ampli procés participatiu de debat, en el qual van prendre part milers de professionals i tècnics de les entitats i les administracions que treballen en serveis socials, el mateix Comitè d'Experts —amb la baixa d'Antoni Vilà per motius professionals i la incorporació de Pilar Heras i Trias— va reescriure el Document de bases incorporant-hi un bon nombre d'esmenes. Aquest document va servir com a pas previ perquè el Departament de Benestar i Família d'aleshores elaborés l'avantprojecte de Llei, que posteriorment va ser aprovat pel Govern i tramès al Parlament. A continuació es reproduïxen les opinions dels experts al voltant de la Llei que es va aprovar finalment. L'aportació de Sebastià Sarasa queda recollida en un article específic en aquesta mateixa publicació sobre el marc comparat en què s'inscriu la Llei catalana de serveis socials en el context internacional actual.

Joan R. Marsal



Ramon Nicolau



Glòria Rubiol



Júlia Montserrat



Pilar Heras



Joan R. Marsal: “La Llei comporta el pas definitiu d'un sistema de beneficència a un de benestar”

Quines són per vostè les aportacions principals que la Llei de serveis socials fa davant dels reptes actuals?

Crec que l'aportació principal és la universalització del dret d'accés als serveis socials, ja que comporta el pas definitiu d'un sistema de beneficència a un sistema de benestar. Juntament amb el reconeixement de drets de les persones en situació de dependència, canviarà en pocs anys l'abast i la qualitat dels serveis socials a Catalunya. També em sembla molt important la regulació i el reconeixement dels drets i deures de les persones en relació amb l'accés i l'ús del sistema de serveis socials. Un altre aspecte molt fonamental és l'aportació de criteris organitzatius molt flexibles a l'hora d'estructurar els serveis de les diferents administracions. Hi ha qui ha criticat aquest aspecte per la seva indefinició, però la Llei reconeix la complexitat de la prestació de serveis a les persones, la qual només es pot resoldre mitjançant la creació d'un sistema en xarxa. La creació d'aquesta xarxa requereix flexibilitat organitzativa.

La Llei aprovada ha acabat recollint bé el Document de bases que van elaborar o se n'ha allunyat?

El Document de bases inicial ha estat enriquit per totes les aportacions que han realitzat moltes entitats i associacions a través d'un procés participatiu extraordinari. També han estat molt importants les aportacions dels diferents grups parlamentaris que han aconseguit aprovar aquesta Llei per unanimitat.

Joan Ramon Marsal és llicenciat en dret, consultor independent, especialista en sistemes d'informació i planificació. Entre els anys 2000 i 2004 va ser responsable del projecte Administració Oberta de Catalunya.

La Llei universalitza el dret d'accés als serveis socials amb la pretensió de convertir-los en la quarta pota de l'estat del benestar, junt amb la sanitat, l'educació i el sistema de pensions. Ho aconseguirà?

S'ha iniciat un camí irreversible perquè el desenvolupament econòmic i humà del país depèn de la cobertura d'aquests serveis bàsics.

Com valora el fet que s'introdueixi el copagament per part de la persona usuària en determinats serveis i nivells de renda?

Aquest aspecte sempre ha estat molt controvertit des del punt de vista de l'equitat i també des de les dificultats tècniques de la seva aplicació. El copagament precisament ha d'afavorir l'equitat de tal manera que els recursos públics s'adrecin preferentment a aquelles persones més necessitades tot garantint, al mateix temps, que tothom pugui accedir a un servei social públic.

Seria molt contraproductiu que la universalitat de l'accés, l'esforç de finançament d'aquest, acabi restant recursos adreçats a les persones amb risc d'exclusió social. També ajudarà a desenvolupar el Tercer Sector, en un marc de regulació pública molt acurada.

S'ha convingut amb un ampli consens de la necessitat d'un nou marc legislatiu per evitar que les polítiques socials estiguessin condicionades a les contingències pressupostàries del moment. La Llei ho garantirà?

Aquesta Llei situa els serveis socials en el mateix pla que els serveis educatius i els serveis de salut. D'altra banda, és evident que totes les polítiques públiques (i no sols les socials) estan condicionades per les contingències pressupostàries del moment, que alhora ho estan en relació amb la capacitat del país per generar riquesa. Amb tot, és molt important que aquells poders amb capacitat de determinar les polítiques públiques (i no em refereixo només a les autoritats públiques) siguin conscients que un bon sistema de serveis socials és també generador de riquesa.

El desplegament de la cartera de serveis és el que plasmarà la Llei de serveis socials de forma concreta. Com s'ha de fer efectiu aquest desplegament?

Aquest desplegament ha de comptar amb el consens més ampli possible i que es realitzi també de manera que mantingui la unanimitat que ha aconseguit la Llei.

La Llei preveu un professional de referència per canalitzar les diferents prestacions que la persona o unitat de convivència necessita. Com hauria de ser aquest professional?

Ha de tenir una visió molt completa del sistema de serveis socials i alhora ha de tenir la capacitat de resoldre l'assignació dels recursos que una persona necessita.

Com incidirà la Llei en la regulació dels professionals i les entitats del Tercer Sector?

Per als professionals implicarà un canvi molt important en la manera de treballar, la qual cosa comportarà també un procés de formació. Les entitats del Tercer Sector hauran de revisar les seves estratègies per tal d'aprofitar correctament les seves oportunitats de creixement i la seva posició dins d'una xarxa pública de serveis socials.

S'ha dit que la Llei crearà molts llocs de treball. Quines previsions es poden fer en aquest sentit i com es pot homologar el personal sense titulació que ja treballa en aquest àmbit?

En els propers anys, la creació de llocs de treball serà molt important i sostinguda, tenint en compte les dificultats per a deslocalitzar aquest tipus de serveis. Això requerirà un esforç important de formació i probablement, en un futur no gaire llunyà, caldrà que estigui homologada.


Com s'encaixa la Llei de serveis socials catalana amb l'anomenada Llei de la dependència estatal que s'han fet pràcticament en paral·lel?

Paradoxalment, caldria entendre la Llei de dependència estatal com un marc de desplegament d'aquest subsistema de serveis dins del sistema de serveis socials de Catalunya. Val a dir que aquesta Llei estatal, tan reglamentària i burocràtica, ha anat més enllà de la mera definició d'un marc comú i condicionarà molt l'organització del nou sistema de serveis socials de Catalunya.

Hi ha qui considera restrictiu el fet que la Llei no reconegui directament el dret d'accés als serveis socials de la ciutadania extracomunitària amb residència regularitzada, però sí per la via de "l'estat de necessitat bàsica". Què n'opina?

De fet, aquesta solució implica que no se'ls reconeix que formin part de la ciutadania. Aquest col·lectiu de persones cotitzen i paguen els seus impostos com qualsevol altra persona i no entenc per què no han de tenir els mateixos drets.

Com se situa la Llei catalana en el context de les polítiques socials europees actuals?

Ens homologa amb la resta de països, però cal tenir en compte que el text d'una llei no és el punt d'arribada, sinó el punt de partida i, per tant, dependrà del seu desenvolupament i de la seva aplicació real 

Ramon Nicolau: “El copagament és imprescindible en els propers quinze-vint anys”

Ramon Nicolau és llicenciat en ciències i diplomad en funció pública. Expert en gestió de serveis socials, ha ocupat diferents càrrecs a la Generalitat de Catalunya, la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona.

Quines són per vostè les aportacions principals que la Llei de serveis socials fa davant dels reptes actuals?

En primer lloc, la de reconèixer de manera efectiva el dret als serveis socials. Per primera vegada en la història del nostre país, els serveis socials passen a ser un dret universal de tota la població. En segon lloc, es regulen els drets i deures de les persones usuàries de serveis socials des d'una llei donant-hi, per tant, el màxim reconeixement. Finalment, es fa un esforç per dotar la xarxa de serveis socials de proximitat, apropant els serveis a la ciutadania i definint un primer catàleg de serveis.

La Llei aprovada ha acabat recollint bé el Document de bases que van elaborar o se n'ha allunyat?

El Document de bases recollia els reptes principals de futur dels serveis socials i feia unes apostes concretes per abordar-los. Jo crec que tots els reptes inicials recollits en el Document de bases estan tractats a la Llei i, a més, amb respostes similars a les plantejades, fruit del debat lògic parlamentari. Només crec que la diferència és molt marcada en els aspectes de descentralització dels serveis socials als governs locals, en què la Llei es queda curta respecte a la claredat del plantejament inicial.

La Llei universalitza el dret d'accés als serveis socials amb la pretensió de convertir-los en la quarta pota de l'estat del benestar, junt amb la sanitat, l'educació i el sistema de pensions. Ho aconseguirà?

És el seu repte principal. Jo estic convençut que la Llei sí que ho aconseguirà i que els governs que l'aplicaran també.

Com valora el fet que s'introdueixi el copagament per part de la persona usuària en determinats serveis i nivells de renda?

És imprescindible en els propers quinze-vint anys.

S'ha convingut amb un ampli consens de la necessitat d'un nou marc legislatiu per evitar que les polítiques socials estiguessin condicionades a les contingències pressupostàries del moment. La Llei ho garantirà?

La Llei ho afavorirà, perquè facilita el control parlamentari i el debat públic. Ho garantirà l'acció decidida del Govern.

El desplegament de la cartera de serveis és el que plasmarà la Llei de serveis socials de forma concreta. Com s'ha de fer efectiu aquest desplegament?

Per la via de desenvolupar els reglaments corresponents amb la major brevetat possible. Aquesta serà l'avaluació sobre l'acció del Govern: reglaments i pressupostos.

La Llei preveu un professional de referència per canalitzar les diferents prestacions que la persona o unitat de convivència necessita. Com hauria de ser aquest professional?

Bons treballadors i treballadores socials. Quan sigui oportú, també ho poden ser altres diplomats. Sempre amb l'assessorament, el suport i la supervisió adients.

Com incidirà la Llei en la regulació dels professionals i les entitats del Tercer Sector?

Millorant la seva articulació amb les administracions públiques.

S'ha dit que la Llei crearà molts llocs de treball. Quines previsions es poden fer en aquest sentit i com es pot homologar el personal sense titulació que ja treballa en aquest àmbit?

La memòria econòmica de la Llei ja parla de més de 40.000 nous treballadors en el camp dels serveis socials. S'han de fixar reglamentàriament el procés i els terminis per homologar el personal que ja hi estigui treballant sense titulació. El Govern ha d'establir els plans corresponents per facilitar la formació adient, comptant amb la col·laboració dels governs locals i del sector privat.

Com s'encaixa la Llei de serveis socials catalana amb l'anomenada Llei de la dependència estatal que s'han fet pràcticament en paral·lel?


La cartera de serveis serà l'element que coordinarà les accions d'ambdues lleis en el cas concret de les persones amb dependència a Catalunya. Ja ha estat pensada amb

aquesta funció. La Llei de dependència garanteix que a tot l'Estat espanyol hi haurà unes prestacions mínimes per a totes les persones que ho necessitin. La Llei de serveis socials de Catalunya aborda moltes altres necessitats socials, a més de la dependència: la infància i la família, l'exclusió, la pobresa, etc.

Hi ha qui considera restrictiu el fet que la Llei no reconegui directament el dret d'accés als serveis socials de la ciutadania extracomunitària amb residència regularitzada, però sí per la via de "l'estat de necessitat bàsica". Què n'opina?

"L'estat de necessitat bàsica" permet atendre les necessitats socials més immediates de tothom. Cal evitar l'efecte crida d'un plantejament universalista complet, així com sobretot les provocacions xenòfobes que pot despertar en alguns sectors de la població mentre no estigui completada la xarxa de serveis socials especialitzats per a tothom que els necessiti.

Com se situa la Llei catalana en el context de les polítiques socials europees actuals?

Després d'una presència constant a la cua dels països europeus, aquesta normativa ens permet posar-nos en el camí dels països més avançats, amb un retard important pel que fa a dotacions, però amb unes possibilitats de desenvolupament molt clares, pendent de les dotacions pressupostàries adients en la propera dècada 

Glòria Rubiol: “És remarcable el poc temps en què els serveis socials han aconseguit una Llei amb dret d'accés universal”

Quines són per vostè les aportacions principals que la Llei de serveis socials fa davant dels reptes actuals?

Com que l'eix fonamental de la Llei –el dret universal d'accés– ja ha estat força comentat, em referiré a algunes altres aportacions menys esmentades, sense pretendre descriure-les totes. Tot i que ja existien normes respecte a drets i deures de les persones usuàries dels serveis socials, és la primera vegada que una Llei de serveis socials de Catalunya n'incorpora una descripció detallada. Entre altres drets que s'especifiquen, les persones usuàries han de conèixer i compartir la valoració de la seva situació, s'ha de tenir en compte la seva opinió a l'hora de decidir quin servei volen i s'estableix que tenen dret a rebre una atenció urgent en les situacions que no puguin esperar. A més, la Llei detalla els drets i deures de les persones que estan en residències o van a centres de dia, la qual cosa és d'importància creixent per a l'augment de persones que arriben a edats avançades i que han de ser ateses pels serveis socials, ja que caldrà que la quantitat no faci minvar la qualitat en l'atenció. La implementació de tots els drets descrits té més transcendència que la que pot semblar en una primera lectura. L'atenció a domicili es reforça a fi de facilitar que les persones amb necessitats especials puguin romandre a

Glòria Rubiol és diplomada en treball social i doctora en història contemporània. Autora del primer estudi comparat sobre lleis de serveis socials a Europa, publicat el 1986.

cas a i no hagin de rebre l'atenció fora o lluny de casa seva. La Llei diu que "han d'allunyar la persona tan poc com es pugui del seu cercle de relacions".

La Llei dedica tot un títol per especificar com i a través de quins mitjans s'articularà la participació cívica respecte als serveis socials quant a la programació, l'avaluació i el control. S'hauran de formar consells de participació en els diferents àmbits territorials: el que en lleis anteriors era simplement recomanat, ara es torna obligatori per a les administracions locals. A més, la Llei preveu que en tots els centres públics on es prestin serveis socials i en els privats que rebin finançament públic s'han d'establir procediments de participació democràtica de les persones usuàries o de les seves famílies, i que aquestes persones tenen dret a accedir a la informació necessària per desenvolupar les seves funcions, aspecte que és important per a la transparència en la gestió dels serveis. En aspectes organitzatius, crec que l'establiment previst per la Llei del Consell de Coordinació de Benestar Social

per articular els serveis socials amb “els sistemes d'educació, salut, cultura, ocupació, habitatge i justícia” és una bona notícia per a la coordinació necessària, però sovint insuficient, de les polítiques socials.

La Llei aprovada ha acabat recollint bé el Document de bases que van elaborar o se n'ha allunyat?

El Document de bases es va fer públic al novembre de 2004 i immediatament es va iniciar i portar a terme un procés de participació que va permetre debatre el document amb representants d'ajuntaments, consells comarcals i diputacions, associacions d'entitats d'iniciativa social, associacions de persones usuàries, centrals sindicals, col·legis dels professionals del sector i altres entitats. Al llarg d'aquest procés, que va durar uns mesos, es van recollir moltes aportacions que van enriquir i, com era obvi, també canviar alguns dels plantejaments inicials.

La Llei universalitza el dret d'accés als serveis socials amb la pretensió de convertir-los en la quarta pota de l'estat del benestar, junt amb la sanitat, l'educació i el sistema de pensions. Ho aconseguirà?

És remarcable el poc temps –mirat en perspectiva d'anys– en què els serveis socials han aconseguit una llei amb dret d'accés universal, si es té en compte la relativa joventut dels serveis socials com a sistema integrat i visible i, en canvi, les dècades que va costar aconseguir-ho per a l'educació o per a la sanitat. Els canvis socials accelerats han fet patent la necessitat de comptar amb serveis socials per a tothom a fi de garantir el benestar de la població. I més enllà dels serveis concrets enumerats en el catàleg annex, en la Llei apareixen uns objectius i uns principis rectors –com, per exemple, les accions preventives i l'enfocament comunitari de les intervencions– que, si poden ser portats a terme, seran elements molt importants per a la cohesió social.

Com valora el fet que s'introdueixi el copagament per part de la persona usuària en determinats serveis i nivells de renda?

Al llarg dels més de tres anys de treball i debats sobre el projecte de Llei, la qüestió del copagament ha estat una de les més discutides i es fa difícil fer un resum en poques paraules dels arguments en un sentit i en l'altre. En els de justificació del copagament hi ha les raons prou conegudes de permetre estendre els serveis a més població i de fer que països amb unes polítiques de benestar molt més consolidades que les nostres tinguin copagament àdhuc per als serveis sanitaris. També que el copagament, ni que sigui simbòlic, fa que els serveis siguin més valorats per les persones usuàries. En l'aspecte negatiu, preocupa la complexitat burocràtica que el copagament pot implicar. Cal tenir en compte que la Llei estableix que “no s'ha d'excloure ningú dels serveis o prestacions garantits per manca de recursos econòmics”, ni s'ha de “condicionar la qualitat del servei o la prioritat o urgència de l'atenció a la participació econòmica”. En un altre article s'afirma que “els serveis socials bàsics han de tendir a la gratuïtat”.

La Llei preveu un professional de referència per canalitzar les diferents prestacions que la persona o unitat de convivència necessita. Com hauria de ser aquest professional?

Efectivament, la Llei preveu que “tota persona/família que entra en contacte amb els serveis socials ha de tenir designat un/a professional de referència que generalment serà un/a treballador/a social”. Els treballadors i les treballadores socials amb la formació que han rebut poden fer aquest paper perfectament. Els caldrà disposar d'una normativa clara, però no rígida, respecte a com desenvolupar la nova tasca; els caldrà la cooperació d'altres professionals i serveis i, sobretot, tenir el temps suficient per poder fer-ho i els mitjans adients. D'altra banda, la Llei preveu la formació permanent per al personal professional dels serveis i “el suport tècnic i admi-

nistratiu que calgui”. S'haurà de dedicar força atenció també al personal dels serveis perquè, entre altres aspectes, la pressió per al desplegament dels serveis relacionats amb l'autonomia i la dependència serà molt forta. Els serveis socials depenen molt del factor personal, que, segons la Llei, són “un element cabdal del sistema” per al seu bon funcionament. A més, caldrà que l'atenció individualitzada no absorbeixi tot el temps que els professionals haurien de poder dedicar a les tasques preventives i d'accions comunitàries.

S'ha dit que la Llei crearà molts llocs de treball. Quines previsions es poden fer en aquest sentit i com es pot homologar el personal sense titulació que ja treballa en aquest àmbit?

Molts dels serveis socials són intensius en personal i així creen llocs de treball, la qual cosa és un element dinamitzador de l'economia. Això es pot comprovar en els països on hi ha molts serveis socials ben dotats.

Hi ha qui considera restrictiu el fet que la Llei no reconegui directament el dret d'accés als serveis socials de la ciutadania extracomunitària amb residència regularitzada, però sí per la via de “l'estat de necessitat bàsica”. Què n'opina?

El que està establert en la Llei concorda amb les normes en l'àmbit internacional. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que els menors tenen reconeguts tots els drets pels convenis internacionals de drets dels infants i per altres lleis catalanes. A més, l'Estat espanyol té firmats acords de reciprocitat amb alguns països per a l'atenció social.

Com se situa la Llei catalana en el context de les polítiques socials europees actuals?

Com és sabut, des del Consell Europeu de Lisboa de l'any 2000, la Unió Europea ha considerat prioritari, entre altres objectius de política social, aconseguir una major cohesió social per a la qual s'establí que les políti-

ques de salut, educació, habitatge i serveis socials han de tenir un paper destacat. Quant a les polítiques socials dels diversos països de la UE, crec que és interessant recordar que en la preparació dels documents per a la Llei es van estudiar i tenir en compte les lleis de serveis socials més recents, entre aquestes la d'Itàlia (2000) i la de Suècia (2002), i es pot afirmar que, superant divergències anteriors, hi ha més similituds que discrepàncies entre aquestes i la nostra Llei en els objectius, els principis i els eixos bàsics.

Júlia Montserrat: “La regulació del sector desincentivarà el treball submergit i afavorirà la formació necessària per prestar els serveis”

Júlia Montserrat és doctora en ciències econòmiques, especialitzada en temes de política social i del Tercer Sector.

Quines són per vostè les aportacions principals que la Llei de serveis socials fa davant dels reptes actuals?

El repte principal és la universalització de l'accés als serveis socials. Això implica que tothom pot demanar plaça en una residència, un servei d'estimulació precoç per al seu fill o qualsevol altre servei que pugui necessitar per poder viure amb dignitat. Hi ha moltes situacions en què les persones necessiten l'assessorament d'un professional o els serveis d'una atenció especialitzada, que el mercat no els pot oferir perquè no existeixen o perquè no es poden trobar a un preu assequible per a la majoria de la gent. És per això que la universalització dels serveis socials públics és necessària, atès que l'Administració ha de garantir que arribi a tothom. En segon lloc, es visualitza un professional de referència de forma similar al metge de capçalera del sistema sanitari. La persona necessita saber a qui ha de recórrer quan té un problema i a quin lloc. La confiança en el professional és bàsica

perquè la persona li expliqui els problemes i viceversa: el coneixement del professional de la persona és completament necessari per tal que el pugui aconsellar i prescriure els serveis més adients a les seves necessitats. La descentralització territorial de la gestió és una altra característica que situa la Llei en la línia de les polítiques més modernes que tenen com a objectiu apropar els serveis a la ciutadania per fer-los més operatius i amb més garanties d'una distribució territorial equitativa.

La Llei aprovada ha acabat recollint bé el Document de bases que van elaborar o se n'ha allunyat?

El Document de bases va ser molt important per iniciar els treballs d'elaboració de la Llei. Va permetre posar en marxa un sistema de recollida d'informació i opinions a través de la participació dels professionals i organitzacions relacionades amb els serveis socials. Fruit d'aquesta feina hi ha hagut el document que finalment es va aprovar, que recull molts dels suggeriments que ens van fer arribar. Per tant, el Document de bases va ser la primera pedra que ha permès construir l'edifici.

La Llei universalitza el dret d'accés als serveis socials amb la pretensió de convertir-los en la quarta pota de

L'estat del benestar, junt amb la sanitat, l'educació i el sistema de pensions. Ho aconseguirà?

Crec que sí. Des d'un vessant econòmic (un tant per cent de despesa sobre el PIB), els serveis socials seran la “poteta” de l'estat del benestar. De les quatre potes, les pensions són la més important, ja que gasten el 10% del PIB, aproximadament. En segon lloc, hi ha la sanitat, que suposa una despesa del 6% del PIB. En tercer lloc, l'educació, amb quasi un 5% del PIB i, finalment, hi haurà els serveis socials que, un cop la Llei estigui desplegada poden arribar a assolir entre un 3 i un 4% del PIB. El sistema de serveis socials, malgrat que la seva contribució econòmica no sigui important, té en canvi una contribució important en el benestar de la societat, la qual cosa fa que es pugui considerar com la quarta pota de l'estat del benestar.

Com valora el fet que s'introdueixi el copagament per part de la persona usuària en determinats serveis i nivells de renda?

El copagament per a la utilització dels serveis socials és una tècnica utilitzada en la majoria de països de l'estat del benestar per tal de poder distribuir més serveis i garantir una proporcionalitat de l'esforç econòmic de les persones en funció dels seus ingressos. El copagament zero, almenys en la part assistencial, és un objectiu al qual s'ha de tendir en el futur. Mentrestant, l'import que es recapta per aquest concepte permet arribar a protegir un nombre més gran de persones. El copagament no vol dir que tothom ha de pagar els serveis socials, sinó que les quotes estan segons la capacitat econòmica de les persones i han d'assegurar que l'esforç que això representa per a les seves rendes sigui distribuït equitativament; és a dir, la repercussió del copagament en la renda de les persones ha de ser proporcional a la seva capacitat econòmica.

S'ha convingut amb un ampli consens en la necessitat d'un nou marc legislatiu per evitar que les polítiques socials estiguessin condicionades a les contingències pressupostàries del moment. La Llei ho garantirà?

En principi, qualsevol política està condicionada a les restriccions pressupostàries. Les despeses estan supeditades als ingressos i, si aquests es redueixen, la despesa total haurà de disminuir. Ara bé, la pregunta és si davant d'una contenció pressupostària, aquesta pot afectar la política social. La resposta seria que malgrat que una restricció pressupostària podria afectar els pressupostos de tots els departaments, la política social és un tema molt sensible i una reducció pressupostària no estaria ben vista per cap sector de la societat. De fet, davant de problemes d'aquest tipus, la despesa social pot no créixer en la proporció que li correspondria, però, improbablement, reflectiria una disminució pressupostària. El Parlament és qui aprova els pressupostos i el mateix consens que s'ha expressat en l'aprovació de la Llei es manifestaria davant d'una retallada pressupostària.

El desplegament de la cartera de serveis és el que plasmarà la Llei de serveis socials de forma concreta. Com s'ha de fer efectiu aquest desplegament?

La majoria de prestacions de la cartera de serveis de la nova Llei ja estan incloses en la Llei de serveis socials que hi ha hagut fins ara. L'impacte no serà tant en l'oferta de nous serveis, sinó en la major demanda que es pugui ocasionar pel fet d'obrir les portes a tota la població. Per tant, el desplegament consistirà a anar fent front a les noves demandes que s'originin, les quals, probablement, es manifestaran de manera esglaonada en el temps. En tot cas, s'hauran d'establir determinats criteris per satisfer la nova demanda d'una manera gradual al llarg dels quatre o cinc anys vinents.

La Llei preveu un professional de referència per canalitzar les diferents prestacions que la persona o unitat de convivència necessita. Com hauria de ser aquest professional?

El professional de referència hauria de ser una persona amb la formació adequada, coneixedora de la problemàtica social i amb habilitats per diagnosticar els inconvenients i prescriure els serveis necessaris. Caldria, també, que tingués experiència prèvia en la resolució de casos.

Com incidirà la Llei en la regulació dels professionals i les entitats del Tercer Sector?

La Llei regularà la formació, la titulació i els coneixements necessaris per garantir les bones pràctiques professionals i la qualitat en la prestació dels serveis, i, a més, vetllarà perquè es compleixin. La Llei reconeix la contribució important que fan aquestes entitats en la planificació, la participació i la provisió dels serveis socials. Preveu fomentar la creació i la participació de les entitats sense afany de lucre en la realització de les activitats de serveis socials. Per tant, el Tercer Sector resulta enfortit en el seu rol de catalitzador de les necessitats socials i de col·laborador de l'Administració pública en la prestació de serveis socials.

S'ha dit que la Llei crearà molts llocs de treball. Quines previsions es poden fer en aquest sentit i com es pot homologar el personal sense titulació que ja treballa en aquest àmbit?


El sector dels serveis socials és un dels que creen més llocs de treball, atès que la font principal de recursos que necessita per produir és personal. Al voltant del 70% del cost d'un servei correspon a despeses de personal. Cada cop més, l'atenció a les persones es professionalitza i es presta a través d'empreses proveïdores, les quals, al seu torn, es professionalitzen i demanen personal amb titulació i formació adequades. La regulació del sector desincentivarà el treball submergit i afavorirà que els treballadors tinguin la formació necessària per prestar els serveis. També les persones que exerceixen com a autònomes hauran de formar-se per poder treballar.

Com s'encaixa la Llei de serveis socials catalana amb l'anomenada Llei de la dependència estatal que s'han fet pràcticament en paral·lel?

L'atenció a les persones en situació de dependència forma part de la política de serveis socials, és una línia d'intervenció entre d'altres. La cartera de serveis inclou els adreçats a les persones dependents com un conjunt de prestacions dintre de la política de serveis socials. Els serveis s'adeqüen a les necessitats de les persones i els de les persones amb situació de dependència responen a

una necessitat concreta. Abans de la Llei estatal, Catalunya ja atenia les persones amb problemes de dependència malgrat que aquesta actuació tenia un vessant assistencial i no universal. És a dir, no hi tenia dret tothom, sinó sols les persones amb pocs recursos econòmics. La Llei estatal, el que fa és establir el dret subjectiu de les persones per tal que les comunitats autònomes, que són les que tenen les competències per planificar i gestionar aquests serveis, prestin l'assistència amb caràcter universal. En definitiva, la Llei estatal ha forçat les comunitats autònomes a ampliar la cobertura assistencial que feien fins aquell moment.

Com se situa la Llei catalana en el context de les polítiques socials europees actuals?

La Llei de serveis socials catalana assoleix el nivell d'una regulació moderna i progressista en el context dels països de l'estat del benestar. La Llei ha perdut el caràcter assistencialista per donar pas a una política de protecció universal amb independència de la situació econòmica de la persona beneficiària. D'aquesta manera s'alinea amb els països més desenvolupats socialment d'Europa (centre Europa i països nòrdics). La inclusió del dret subjectiu per a les persones amb situació de dependència respon a les directrius de la Comissió Europea d'actuar per prevenir situacions d'empobriment i exclusió social de les persones amb aquesta afectació. La Llei de serveis socials és una de les disposicions més avançades a fomentar la participació de les organitzacions de serveis socials per a l'elaboració de la política social a través de la seva intervenció en els òrgans de consulta i direcció creats per a això. D'altra banda, la participació de la persona beneficiària en l'elecció dels serveis que necessita (com es fa en la prescripció de les prestacions de la dependència, per exemple) situa aquesta Llei entre les més innovadores de la Unió Europea. En conclusió, la Llei de serveis socials contribuirà a fer que la política social catalana sigui una de les més avançades en el context dels països de l'estat del benestar 

Pilar Heras: “La cartera de serveis no es pot fer de pressa i des dels despatxos”

Quines són per vostè les aportacions principals que la Llei de serveis socials fa davant dels reptes actuals?

Ja per començar, es va fer de manera diferent de com solen elaborar-se les lleis: hi va haver un procés de participació i de discussió de les bases, que va permetre que a tothom qui volia parlar, a tots els sectors socials. A més d'aquesta, hi ha dues coses, entre d'altres, que ressaltaria: una és la universalització, que representa un canvi de punt de vista fonamental. No és un servei que es dona perquè som bona gent, de manera gracieble, sinó que és un reconeixement de dret. L'altra és la tendència de veure els serveis socials com a resposta a les persones de manera integral, no com a compartiments estancs de les seves necessitats per separat.

La Llei aprovada ha acabat recollint bé el Document de bases que van elaborar o se n'ha allunyat?

Jo em vaig incorporar a aquest Comitè quan ja la Llei era feta i hi havia les esmenes dels grups parlamentaris sobre la taula. Vaig promoure la participació des de la direcció dels serveis territorials del Departament a Girona i m'ho puc mirar des de les dues bandes. Hi ha hagut un procés negociador necessari i algunes de les propostes nascudes del procés participatiu no van ser

Pilar Heras és professora de pedagogia social a la Universitat de Barcelona. Actualment també codirigeix el bloc d'infància i adolescència en risc del 3r. Informe del Consorci Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

recollides, en canvi sí que es va cedir en alguna cosa que el volgut consens va obligar a acceptar. En allò fonamental, en l'esperit, però, diria que sí, que recull el que hi havia en el Document de bases.

La Llei universalitza el dret d'accés als serveis socials amb la pretensió de convertir-los en la quarta pota de l'estat del benestar, junt amb la sanitat, l'educació i el sistema de pensions. Ho aconseguirà?

La Llei és el pas que calia fer per aconseguir-ho. Aquestes coses no són automàtiques, les lleis no ho resolen tot, però si hi ha una llei, la gent ens acostumem a funcionar de manera que anem fent que efectivament sigui aquesta la quarta pota. El que la llei pot propiciar és que es vagi canviant la mentalitat en la línia del paradigma dels drets i que ens aversem a exercir-los, aquests drets.

Com valora el fet que s'introdueixi el copagament per part de la persona usuària en determinats serveis i nivells de renda?

També hi ha escoles privades, veladament privades, concertades; equipaments de salut necessaris que també són privats. Per mi la batalla que es guanya no és la gratuïtat, que òbviament seria desitjable, sobretot per a la gent més vulnerable; la batalla que guanyem amb aquesta Llei és "el dret a" accedir. Perquè això vol dir que els serveis han de ser-hi i en condicions. I com que les persones podem denunciar l'Administració si no és així, vol dir que se'ns ha de garantir, no pas afavorir. Poder-hi ser, accedir, és el primer pas per decidir.

S'ha convingut amb un ampli consens de la necessitat d'un nou marc legislatiu per evitar que les polítiques socials estiguessin condicionades a les contingències pressupostàries del moment. La Llei ho garantirà?

Una mica en la mateixa direcció argumental, si el marc obliga, no hi valen excuses. De totes maneres és molt important que els governs es creguin de debò que aquests aspectes socials són tan importants com l'educació o el transport.

El desplegament de la cartera de serveis és el que plasmarà la Llei de serveis socials de forma concreta. Com s'ha de fer efectiu aquest desplegament?

Aquí hi ha un tema, a parer meu, molt delicat. La Llei s'ha de concretar tenint en compte la realitat de cada aspecte que genera un servei i no es pot posar, per exemple, atenció diürna i residencial a tots els sectors de la població, perquè les necessitats, les urgències o les situacions emergents no són iguals. En això també caldria que el desplegament fos sensible a les realitats diverses. Si fa uns anys parlar de la malaltia de la sida demanava centres especialitzats d'atenció d'unes determinades característiques, al nostre país, però avui hi ha d'haver una altre tipus de serveis, aquest desplegament hauria de ser més sensible a tots aquests canvis. Per això la cartera de serveis no es pot fer de pressa i des dels despatxos.

La Llei preveu un professional de referència per canalitzar les diferents prestacions que la persona o unitat de convivència necessita. Com hauria de ser aquest professional?

Un altre tema delicat. Per l'amplitud del concepte de serveis socials i el que representa a efectes pràctics, sembla que el que hauria de fer aquesta persona professional és canalitzar les diferents prestacions. Però en el fons, si es vol interpretar bé, s'ha de tractar d'una persona referent i que sigui capaç de fer un acompanyament professional. No sols ha d'informar, tramitar, derivar, que potser també li tocarà fer-ho a vegades. Ha de ser algú que conegui el camp social en tota la seva amplitud, amb unes competències que no sé si només corresponen a una formació acadèmica determinada. És un altre d'aquells aspectes de la Llei que, si s'hi vol treballar, és un repte interessant per crear perfils professionals, cosa que evitaria, d'altra banda, la confrontació gremial.

Com incidirà la Llei en la regulació dels professionals i les entitats del Tercer Sector?

Tant els uns com els altres han participat en la discussió de les bases de la Llei. Penso que s'ha d'escoltar les propostes que van fer i les que puguin fer noves. En les pràctiques, probablement hi haurà coses que s'hauran de recol·locar. Certament hi ha professionals del camp i direccions de les entitats del Tercer Sector que històricament han tingut un paper que potser variarà, però no pas només per la Llei de serveis socials. Si la categoria ha de ser serveis de responsabilitat pública, la relació entre les administracions i les entitats del Tercer Sector serà diferent que si hi ha un sistema de serveis socials de dependència total d'aquestes administracions i uns serveis privats que presten els serveis allà on no hi ha cobertura pública.

S'ha dit que la Llei crearà molts llocs de treball. Quines previsions es poden fer en aquest sentit i com es pot homologar el personal sense titulació que ja treballa en aquest àmbit?

Aquí, més que la Llei, el que caldrà són polítiques clares i de coordinació entre els diferents departaments de la Generalitat. Caldrà fer hàbils titulacions existents o crear formacions específiques. I si es vol fer bé, també s'haurà de clarificar en relació amb el Govern de Madrid la construcció de la Llei d'estrangeria, per exemple. Pensem que molta de la gent que està prestant alguns serveis de cura, precàriament, il·legalment, etc., és població –dones fonamentalment–, immigrada no comunitària, a la qual no n'hi haurà prou amb donar-li una formació, homologar estudis, etc., sinó que aquesta formació haurà de ser d'una determinada manera, formalment i quant a continguts, que no es pot improvisar. L'oferta de llocs de treball que més es generarà, segons la memòria econòmica de la Llei, és per a persones amb formació de nivell bàsic, però especialitzades. S'hauria d'estudiar bé si amb l'oferta formativa actual, tant d'aquest sector (treball familiar, persones cuidadores, etc.) com de la derivada de diplomatures o mòduls professionals (que ara també se n'hauria de clarificar el paper), com de llicenciatures, i les promocions que sortiran titulades, n'hi ha prou per vestir l'esquelet laboral que es desprèn de la Llei. D'altra banda, s'hauria de tenir una relació fluida amb les persones responsables de la formació en les universitats i altres centres, per tal que el que s'imparteix no estigui en contradicció amb el que poden ser les sortides professionals laborals.

Com s'encaixa la Llei de serveis socials catalana amb l'anomenada Llei de la dependència estatal que s'han fet pràcticament en paral·lel?

Quan es debatia el Document de bases, recordo que sempre dèiem que la Llei de serveis socials representava a Catalunya la Llei de la dependència. Naturalment s'hi han d'incorporar les prescripcions que aquesta segona marca, via una agència futura o com es cregui convenient. Amb tot, la bondat de la Llei de serveis socials és precisament el seu caràcter no disgregador. Per tant, aquesta base, que és de la que ens hem dotat, l'hem d'articular. L'important és atendre les necessitats de les persones.

Hi ha qui considera restrictiu el fet que la Llei no reconegui directament el dret d'accés als serveis socials de la ciutadania extracomunitària amb residència regularitzada, però sí per la via de "l'estat de necessitat bàsica". Què n'opina?

Opino que la gent hauria de tenir dret reconegut a l'accés als serveis públics, o de responsabilitat pública, i que aquests haurien de ser per a tothom qui viu en un lloc. Una cosa és la meua opinió i l'altra la Llei. La meua opinió, però, no m'eximeix de fer la crítica a allò fonamental, que és la Llei d'estrangeria, que és el sostre real d'impediment de normalització de moltes situacions injustes.

Com se situa la Llei catalana en el context de les polítiques socials europees actuals?

S'ha avançat molt en alguns aspectes que en altres països europeus tradicionalment ja eren habituals. Fins i tot algun cas és més agosarat. Respecte a alguns països estem més lluny de les tendències que aprofundeixen i resolen temes que relacionen els serveis bàsics, els públics i les polítiques socials. Hi ha alguns reptes, derivats de la Llei, que són clars i europeus: l'un relacionat amb la formació i l'altre relacionat amb el treball en xarxa entre àmbits, professionals i institucions, entre d'altres. Són aspectes que atenyen en part al desplegament de la Llei. No estem en els nivells del País Basc, ni tan sols quant a la dotació econòmica dels serveis socials, però, si se sap aprofitar, pot ser un pas qualitatiu important.